

N:o 48.

Ank. till Riksd. kansli den 24 mars 1905, kl. 3 e. m.

*Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition, angående
öfverlåtelse af kronans rätt till lägenheten Södra Fördärfvet n:is 86 och 87 å Filipstads stads område.*

(I. A.)

I en till Riksdagen afåten proposition (n:o 52) har Kungl. Maj:t, under återopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden den 20 sistlidne januari, föreslagit Riksdagen medgifva:

dels att nyttjanderätten till lägenheten Södra Fördärfvet n:is 86 och 87 å Filipstads stads område måtte till Gabriella Sjögren, Ester Sjögren och Sigröd Sjögren öfverlätas emot löseskilling, som skulle å deras bekostnad bestämmas i den ordning, som i fråga om jords eller lägenhets afstående för allmänt behof vore föreskrifven i kungl. förordningen den 14 april 1866, under iakttagande därvid, att löseskillingen icke finge understiga 5,000 kronor, samt under villkor i öfrigt:

att löseskillingen skulle erläggas vid öfverlåtelsen och till landt-ränteriet i Värmlands län inbetalas, samt

att lägenheten öfverlätas i det skick, hvori den nu befundes, så att Kungl. Maj:t och kronan samt bergmästaren i västra distriktet frigtoges från skyldighet att ersätta möjligen befintliga brister å lägenheten;

dels ock att bergmästaren i nämnda distrikt måtte erhålla rätt att tills vidare och intill dess annorlunda kunde varda bestämdt uppbära räntan å erlagda löseskillingsbeloppet.

I detta ärende har departementschefen till förberörda statsrådsprotokoll anfört följande:

»Uti en till Eders Kungl. Maj:t ingifven skrift hafva affidne bergmästaren Anton Sjögrens efterlämnade döttrar Gabriella Sjögren, Ester Sjögren och Sigrid Sjögren i underdånighet anhållit, att Eders Kungl. Maj:t täcktes medgifva, att den kronan tillkommande rätt till lägenheten Fördärfvet n:is 86 och 87 å Filipstads stads område i Värmlands län, hvilken lägenhet, innehållande enligt stadens jordebok 4 tunnland 3 kappland röjd och 1 tunnland 19 kappland oröjd jord, sökandenas fader genom köpeafhandling den 30 december 1891 tillhandlat sig från dåvarande ägarne af lägenheten, Värmlands och Dals bruksägare, mot en köpeskilling af 3,317 kronor 57 öre, måtte på sökandena öfverlåtas, mot det att sökandena till Eders Kungl. Maj:t och kronan erlade ett belopp af 5,000 kronor, å hvilket belopp bergmästaren i västra distriktet såsom ersättning för honom tillkommande nyttjanderätt till lägenheten skulle äga att årligen uppbära de upplupna räntorna.

Beträffande ifrågavarande lägenhet samt ägande- och nyttjanderätten till densamma torde det tillåtas mig att här meddela följande.

I fråga om indragning till statsverket af befintliga bergsstatsboställen förordnade Eders Kungl. Maj:t den 9 januari 1874, bland annat, att vid bergmästaren C. A. H. Sjögrens afgang från bergmästar-tjänsten i dåvarande sjunde, numera västra bergmästardistriktet den bergmästaren i detta distrikt på lön anslagna kronojord, som, efter det bergsfogdetjänsten inom distriktet indragits, blifvit enligt nådigt beslut den 28 februari 1856 åt bergmästaren i distriktet tills vidare och intill dess annorlunda kunde förordnas upplåten till bruk och nyttjande i förening med det honom tillslagna boställe och hvilken jord, jämlikt utdrag af bevillningstaxeringslängden inom Filipstad för åren 1872 och 1873, bestode af 21 tunnland 14 $\frac{4}{10}$ kappland röjd jord, uppskattad till 9,500 riksdaler, 25 tunnland 18 $\frac{1}{5}$ kappland oröjd jord, uppskattad till 1,900 riksdaler, och två s. k. skogsrep, uppskattade till 2,500 riksdaler, eller tillsammans 13,900 riksdaler, skulle till statsverket efter föregående syn indragas för att för statsverkets räkning i lagstadgad ordning utarrenderas. Sedan till följd af bergmästaren Sjögrens den 20 december 1889 beviljadt nådigt afsked ifrågavarande kronojord blifvit för kronan disponibel den 14 mars 1891, inkom domänstyrelsen till Eders Kungl. Maj:t med en underdånig skrifvelse af den 7 december

1894, däri styrelsen — med förmälan, att Värmlands och Dals bruksägare påstått äganderätt, bland annat, till en del af den till ifrågavarande boställe brukade jord, nämligen till en äga, benämnd Södra Fördärfvet, med därå befintliga byggnader samt att bemålde bruksägare genom köpebref den 30 december 1891 till förre bergmästaren Sjögren försålt lägenheten Södra Fördärfvet med tillhörande jord och byggnader — underställde Eders Kungl. Maj:ts pröfning frågan, huruvida rättegång borde mot Värmlands och Dals bruksägare anhängiggöras för återvinning åt kronan af, bland annat, ifrågavarande lägenhet.

Sedan kommerskollegium äfvensom justitiekanslersämbetet blifvit i ärendet hörda, fann Eders Kungl. Maj:t jämlikt nådigt bref den 16 augusti 1895 godt anbefalla Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Värmlands län att vidtaga erforderliga åtgärder, för att kronan måtte komma i besittning af förutom annan jord, som ansåges tillhöra bostället, äfven lägenheten Södra Fördärfvet med därtill hörande åbyggnader.

På grund af de i sistnämnda nådiga bref meddelade föreskrifter lät Eders Kungl. Maj:ts bemålde befallningshafvande å Eders Kungl. Maj:ts och kronans vägnar instämma stärbhusdelägarne efter dåmera affidne bergmästaren Sjögren till rådhusrätten i Filipstad under yrkande, att, enär lägenheten Fördärfvet n:is 86 och 87 å Filipstads stads område blifvit enligt köpebref den 28 maj 1765 inköpt af bergmästaren i numera västra distriktet Carl Leijell för att utgöra en tillökning i bergmästarens löneförmåner och lägenheten, därå Leijell samma år tre gånger erhållit uppbud, sedermera innehafts af Leijells efterträdare i bergmästarämbetet, till dess omförmälda försäljning den 30 december 1891 ägt rum, samt dispositionsrätten till lägenheten, därtill Värmlands och Dals bruksägare icke, såvidt visadt vore, förvärfvat äganderätt, sålunda måste anses tillkomma Eders Kungl. Maj:t och kronan, stärbhusdelägarne måtte varda ålagdt att till Eders Kungl. Maj:t och kronan afträda lägenheten.

Filipstads rådhusrätt har därefter genom utslag den 9 november 1896 dels hvad anginge Eders Kungl. Maj:ts och kronans klander af det fång, hvarigenom bergmästaren Sjögren förvärfvat äganderätten till ifrågavarande lägenhet, ogillat käromålet i denna del, dels åter, hvad nyttjanderätten till lägenheten anginge, förpliktat stärbhusdelägarne att å viss tid till Eders Kungl. Maj:t och kronan för bergmästaren i västra distriktet afträda nyttjanderätten till samma lägenhet.

Rådhusrättens omförmälda utslag, som i dess förra del icke af Eders Kungl. Maj:t och kronan öfverklagats, utan vunnit laga kraft,

har i dess senare del blifvit af Svea hofrätt samt enligt dom den 25 juni 1900 af Eders Kungl. Maj:t fastställt.

I detta sammanhang torde det tillåtas mig erinra om, att Eders Kungl. Maj:t den 15 februari 1901 funnit en af bemålde stärbhusdelägare då gjord underdånig ansökning om rätt att under vissa villkor få arrendera ifrågavarande lägenhet eller, därest detta icke kunde medgifvas, att de å lägenheten befintliga åbyggnader måtte af Eders Kungl. Maj:t och kronan inlösas, icke till någon Eders Kungl. Maj:ts åtgärd föranleda.

I nu förevarande underdåniga ansökning hafva sökandena, med förmälan, att stärbhusdelägarnes efter affidne bergmästaren Sjögren rätt i sin helhet numera tillkomme sökandena, vidare anført, bland annat, att lagfart blifvit å sökandenas faders fäng å lägenheten Fördärfvet beviljad den 11 juli 1898; att på grund af rådhusrättens i Filipstad ofvanberörda, af de högre domstolarna fastställda utslag sökandena alltså njöte äganderätt till lägenheten, medan nyttjanderätten tillkomme Eders Kungl. Maj:t och kronan; samt att ett dylikt sakernas tillstånd tydligen för bägge parterna vore synnerligen ofördelaktigt, för sökandena, som ägde dyrbara åbyggnader å lägenheten, därutinnan att sökandena, därest uppgörelse med innehafvaren af bergmästarämbetet i västra distriktet ej komme till stånd, kunde tvingas bortflytta dessa byggnader, för Eders Kungl. Maj:t och kronan därutinnan att kronan vore förhindrad vidtaga sådana dispositioner med lägenheten, som endast tillkomme en ägare. Vid den underdåniga ansökningen hafva sökandena fogat, jämte åtskilliga andra handlingar, en till Eders Kungl. Maj:t ställd skrift, däri bergmästaren i västra distriktet P. Öberg, med förmälan, bland annat, att ifrågavarande jordlägenhet med därå uppförda en manbyggnad, innehållande två rum, samt en vedbod och en loge med två lador, hvilken sistnämnda sökandenas fader emellertid låtit nedrifva för att bereda plats för ett af honom uppfördt två-våningars boningshus jämte därtill hörande uthus, vore den enda återstoden af de inägor och den skog, som af ålder varit bergmästaren tillslagna, i underdånighet förordat bifall till den underdåniga ansökningen under villkor likväl, att Öberg för egen del måtte varda fritagen från skyldighet till ersättning ej mindre för hvad som kunde brista i de stärbhusdelägarne vid af- och tillträdessyn mellan stärbhusdelägarne, afträdare, samt Eders Kungl. Maj:t och kronan för bergmästaren i västra distriktet, tillträdare, den 9 november 1900 ålagda förbättringar och nybyggnad, än äfven för den försämring, som lägenheten med afseende

på jordens häfd och de till bergmästarens nyttjande upplåtna byggnader efter förenämnda syn kunde hafva lidit, samt under villkor jämväl, att den erbjudna ersättningssumman, 5,000 kronor, komme att göras räntebärande och nedsättas i taka händer äfvensom att såväl Öberg som hans efterträdare i bergmästarämbetet skulle, till dess af Eders Kungl. Maj:t annorledes blefve förordnad, äga att årligen uppbära de å detta penningbelopp upplupna räntorna.

Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Värmlands län har, med öfverlämnande af, bland annat, infordradt yttrande från magistraten i Filipstad, öfver den underdåniga ansökningen afgifvit yttrande och däri anført hufvudsakligen följande.

Då det af vederbörande bergmästare i ärendet afgifna yttrande syntes gifva vid handen, att den ifrågavarande lägenheten icke kunde anses för bergsstatens räkning längre erforderlig, torde från kronans sida skäligen kunna ifrågasättas, huruvida icke, på sätt nu föreslagits, den kronan tillkommande nyttjanderätten till lägenheten blefve fullt förvarad och tillgodosedd genom att denna rätt i stället utginge från visst kapital, som under statsmyndighets förvaltning gjordes fruktbarande till förmån för framtida innehafvare af bergmästartjänsten. Ett vägande skäl för befordrande af det med ansökningen afsedda syftet torde ock föreligga uti de säregna förhållanden, hvarunder dispositionsrätten till lägenheten ägde rum, i det att äganderätten till densamma tillkomme sökandena, hvilka därå ock undfått lagfart. Från kronans sida kunde en med ansökningen afsedd anordning icke vara annat än fördelaktig, då kronan därigenom bereddes en utväg att befrias från den fara för tvistigheter med vederbörande ägare till lägenheten, som under dylikt förhållande säkerligen icke uteblefve.

Beträffande värdet af den ifrågavarande dispositionsrätten hade det erbjudna beloppet, 5,000 kronor, af vederbörande bergmästare lämnats utan anmärkning, medan magistraten i Filipstad funnit beloppet fullt motsvara värdet af de med lägenhetens nyttjande förbundna förmåner. Med hänsyn till lägenhetens obetydliga areal torde mot denna uppskattning ej heller vara något att erinra, helst i betraktande måste tagas, att de mer värdefulla åbyggnaderna utgjorde sökandenas enskilda tillhörighet och att de byggnader, hvarpå kronan kunde göra anspråk, icke omfattade andra än dem, som funnes beskrifna i det vid senast hållna af- och tillträdessyn den 9 november 1900 upprättade instrument. Vid synen ådömda reparationer och nybyggnad torde ännu icke hafva af vederbörande verkställt.

Med afseende å hvad sålunda förekommit och under erinran därom, att — såsom jag i det föregående haft tillfälle framhålla — sökandena jämte öfriga stärbhusdelägare efter bergmästaren Sjögren under år 1900 hos Eders Kungl. Maj:t till inlösen för kronans räkning hembjudit de i förevarande ansökning omförmälda åbyggnader, men att, enligt nådigt beslut af den 15 februari 1901, framställningen icke till någon åtgärd föranledt, har Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande uttalat sitt tillstyrkande af den nu ifrågavarande ansökningen i öfverensstämmelse med de af bergmästaren Öberg föreslagna villkor och bestämmelser.

I underdånigt utlåtande har kommerskollegium anfört, att på grund af de i ärendet förebragta omständigheter och då icke något torde vara att anmärka i afseende å storleken af det belopp, som skulle af sökandena erläggas för öfverlåtelsen till dem af ifrågavarande nyttjanderätt samt sådan öfverlåtelse blifvit af nuvarande bergmästaren i västra distriktet förordad och det ej heller ur synpunkten af blifvande bergmästares intresse syntes vara något emot öfverlåtelsen att erinra, kollegium funne sig böra tillstyrka nådigt bifall till förevarande underdåniga ansökning.

Under förutsättning att ansökningen blefve bifallen, har kommerskollegium föreslagit, att åt Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i Värmlands län borde lämnas bemyndigande att å kronans vägnar i behörig ordning med sökandena afsluta aftal angående öfverlåtelsen af nyttjanderätten till lägenheten i fråga, i hvilket aftal syntes böra intagas såsom villkor för öfverlåtelsen, att sökandena icke skulle vara berättigade till ersättning vare sig af kronan eller nuvarande bergmästaren i västra distriktet för till äfventyrs bristande underhåll af lägenheten.

Beträffande det belopp, 5,000 kronor, som skulle komma att af sökandena vid öfverlåtelsen erläggas, har kommerskollegium ansett det böra förordnas, att bergmästaren i västra distriktet skulle tills vidare och intill dess annorlunda kunde varda förordnad äga att årligen uppbära den därå upplupna räntan. Förvaltningen af kapitalet jämte uppdraget att tillhandahålla bergmästaren den upplupna räntan har kommerskollegium slutligen ansett böra uppdragas åt Eders Kungl. Maj:ts bemälda befallningshafvande, hos hvilken bergmästaren i västra distriktet uppbure sina aflöningsförmåner.

Justitiekanslersämbetet, som till följd af nådig remiss i ärendet afgifvit underdånigt utlåtande, har därvid öfverlämnat ett af bergmästaren Öberg afgifvet yttrande, däri denne meddelat, bland annat, att lägenheten Fördärfvet vore sedan den 1 oktober 1901, då nyttjande-

rätten till lägenheten af Öberg öfvertagits, utarrenderad till en af sökandena, Ester Sjögren, mot en öfverenskommen arrendesumma af 200 kronor för år.

För egen del har justitiekanslerämbetet anført, att ämbetet icke funnit något att erinra vare sig mot, att Eders Kungl. Maj:ts och kronans rätt till ifrågavarande lägenhet öfverlättes till sökandena mot en köpeskilling af 5,000 kronor eller mot att, på sätt kommerskollegium föreslagit, Eders Kungl. Maj:ts befallningshafvande i länet erhöles be- myndigande att härom afsluta aftal, med bestämmelse därom, att lägen- heten skulle öfverlätas i det skick, den nu befundes, så att Eders Kungl. Maj:t och kronan samt bergmästaren i västra distriktet fritoges från skyldighet att ersätta möjligen befintliga brister å lägenhetens jord, byggnader och stängsel, eller mot att bergmästaren i nämnda distrikt berättigades att tills vidare och intill dess annorlunda kunde varda förordnad uppbära räntan å köpeskillingen. Däremot har justitie- kanslersämbetet — med framhållande, att Eders Kungl. Maj:ts befall- ningshafvande i länen i allmänhet icke omhänderhade någon medelför- valtning af nu ifrågavarande slag samt att med bergshandteringen sammanhang ägande kassors förvaltning vore anförtrodd åt kommers- kollegium enligt dess instruktion — föreslagit, att köpeskillingens för- valtning och räntans tillhandahållande åt vederbörande bergmästare skulle uppdragas åt kommerskollegium.

Såsom af det anförda framgår, innehafves äganderätten till lägen- heten Fördärfvet af sökandena, under det nyttjanderätten till samma lägenhet tillkommer Eders Kungl. Maj:t och kronan. Då ett bibehål- lande åt kronan af ifrågavarande nyttjanderätt numera icke torde vara för tillgodoseende af något statens intresse erforderligt och då frågan om ägande- och nyttjanderätten till lägenheten enligt mitt förmenande blefve på ett för Eders Kungl. Maj:t och kronan förmånligt sätt ordnad, därest nyttjanderätten till lägenheten mot skälig ersättning öfverlättes till sökandena och räntan å blifvande löseskillingsbelopp tillgodokomme vederbörande bergmästare, finner jag mig i likhet med de i ärendet hörda myndigheterna kunna tillstyrka en dylik öfverlåtelse.

Beträffande storleken af det ersättningsbelopp, sökandena böra för öfverlåtelse till dem af ifrågavarande nyttjanderätt till kronan er- lägga, synes det mig lämpligast, att detta belopp bestämmes i enlighet med föreskrifterna i nådiga förordningen angående jords eller lägenhets afstående för allmänt behof den 14 april 1866, dock med iakttagande, att beloppet icke får understiga 5,000 kronor.

Då, på sätt af justitiekanslersämbetet jämväl framhållits, ifrågavarande lägenhet kan sägas af Eders Kungl. Maj:t och kronan innehafvas med ständig besittningsrätt, synes frågan om öfverlåtande af nyttjanderätten till lägenheten böra underställas Riksdagens pröfning; och torde i sammanhang därmed äfven Riksdagens medgifvande böra inhämtas därtill, att bergmästaren i västra distriktet må erhålla rätt att tills vidare uppbära räntan å den löseskilling, som af sökandena kan komma att erläggas. Under förutsättning att hvad jag i anslutning hertill går att föreslå vinner bifall, lär Eders Kungl. Maj:t framdeles vilja taga under ompröfning frågan om förvaltningen af berörda löseskilling.»

Statsutskottet, till hvars förberedande behandling denna framställning blifvit öfverlämnad, hemställer,

att Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 24 mars 1905.

På statsutskottets vägnar:

HUGO TAMM.
